

ВЕЛИКИЙ СВІТ МАЛОГО ЖАНРУ

(рецензія на монографію: Ленська С.В. «Українська мала проза 1920 – 1960-х років: на перетині жанру і стилю» / Світлана Ленська. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 656 с.)

Вивчення жанрово-стильової системи української літератури ХХ століття становить одне з важливих завдань сучасної філології. Тривалий час замовчувана, значною мірою проскрибована цензурою, вона лише зараз починає рецептивно осмислюватись наукою. Жанри малої прози – невід’ємна частина вітчизняного літературного процесу. Дослідження української новелістики, започатковане у працях І. Денисюка і В. Фащенко, частково продовжили І. Бурлакова, М. Дубина, Н. Мафтин, В. Мацько та ін. Сфера наукових зацікавлень названих авторів зосереджувалася насамперед навколо західноукраїнських та еміграційних письменників, творчість яких була забороненою у радянську добу. Авторка рецензованої роботи розвиває далі ідеї своїх попередників, знаходить власне місце серед них.

Рецензована монографія С.В. Ленської є самостійною спробою системного наукового осмислення української новелістики на значному часовому проміжку, здійснена з урахуванням особливостей перебігу літературного процесу на теренах материкової України, в Західній Україні та в діаспорі. Концептуальні засади та методологія наукового пошуку роботи видаються актуальними, вмотивованими і зваженими.

У передмові авторка аналізує концептуальні підходи попередників, формулює мету і завдання дослідження. Перший розділ монографії присвячений з’ясуванню дискусійних питань у теорії малих епічних жанрів та концептуальним підходам до питань жанру і стилю, що склалися в сучасній науці.

Поліцентричність і контroversійність ідеологічно-тематичних та стильових стратегій, втілених у зразках українського малого епосу, демонструють багатство і різноспрямованість як змістового, так і формального пошуку, що суттєво трансформували жанрові матриці новели й оповідання. У монографії досліджується вплив модерністських стратегій на онтологічно-естетичний дискурс вітчизняної новелістики, що реалізувався у поліваріативності її синтетичних модифікацій.

Велика увага в роботі приділена письменству доби «червоного ренесансу» (другий і третій розділи), що цілком зрозуміло, оскільки розвиток літературного процесу у 1920-ті роки був естетично розкутим і політично незаангажованим, тож найбільш органічним національному духові, порівняно з іншими періодами. Відтак стратегія наукового пошуку, заявлена і реалізована в роботі С.В. Ленської, спонукала її до виокремлення ідейних і формальних акцентів у новелістиці міжвоєнного періоду, як на теренах підрадянської України, так і на західноукраїнських землях.

Окремий розділ роботи присвячений жанрам гумору і сатири, де проаналізовані найбільш репрезентативні у тематичному і жанрово-стильовому аспектах твори Остапа Вишні, В. Чечвянського, Ю. Вухналя,

А. Гака, К. Котка, Л. Чернова (Малошийченка). Розглянуті зразки переконливо демонструють широкий спектр гумористичної малої прози – гумористичні оповідання, шаржі, новели-анекдоти, сатиричні оповідання тощо.

У п'ятому і шостому розділах монографії розглянуто особливості української новелістики воєнного і повоєнного періодів у метрополії і в діаспорі, а також простежено тематичні перегуки між літературою «розстріляного відродження» і «шістдесятництва». Привертає увагу розділ, присвячений еміграційній малій прозі. Авторка проаналізувала значний пласт художнього матеріалу, зробивши акцент на антитоталітарному дискурсі (новели й оповідання Д. Гуменної, І. Смолія, Олени Звичайної та ін.).

До позитивних сторін роботи С.В. Ленської насамперед слід віднести серйозну джерельну базу – проаналізовано значний масив літературних текстів репресованих у 1930-ті роки, а відтак забутих письменників, твори яких дивом збереглися у фондах бібліотек, але практично не доступні сучасному читачеві. Повернення цих творів і їхніх авторів у вітчизняний культурний простір успішно вирішується у роботі. Авторка систематизувала величезний художній матеріал, керуючись класифікаційними критеріями жанру і стилю. Така систематизація дала змогу, з одного боку продемонструвати широкий літературно-мистецький контекст, включити в поле наукової обсервації десятки забутих імен і невідомих широкому загалові творів, а з іншого – дозволила виявити значну гнучкість і пластичність жанрів новели й оповідання, що розвивалися в естетичному дискурсі модернізму, основою якого є ідея синтезу.

Іншим позитивним моментом у рецензованій монографії є залучення сучасного методологічного інструментарію. Синергетичний підхід, апробований у низці досліджень у гуманітарній царині, недостатньо репрезентований сучасним літературознавством. Тож цікавою нам видається спроба авторки використати його потенціал у дослідженні.

Також слід відмітити широку і ґрунтовну бібліографію, що включає як значний масив текстів забутих письменників, так і демонструє фахові пріоритети дослідниці – праці М. Бахтіна, І. Денисюка, Ю. Коваліва, В. Фащенко та інших авторитетних учених. Це обумовлює переконливість і виваженість висновків роботи.

Отже, монографія Світлани Ленської вирішує складну історико-літературознавчу проблему, при цьому окреслюючи перспективу подальших досліджень.

Олена Бондарева

Рецензія надійшла до редакції 21.01.2015

Прийнято до публікації 16.03.2015